

Mai există un viitor pentru Israel?

Romani 9-11

Werner Mücher

© W. Mücher, Online începând de la: 20.10.2023, Actualizat: 20.10.2023

© SoundWords 2000–2020. Toate drepturile rezervate.

Toate articolele sunt prevăzute pentru folosirea exclusiv personală. Ele pot fi distribuite și fără cererea permisului de distribuire. Sunt interzise orice forme de multiplicare în scopuri comerciale. Publicarea pe alte pagini de internet este permisă numai cu acceptul redacției noastre.

Versete călăuzitoare: Romani 9–11

Introducere

Mai este Israel poporul lui Dumnezeu? Dacă nu, îl va accepta Dumnezeu pe Israel ca popor al Său din nou în viitor? Cu alte cuvinte, este biblică doctrina așa-numitelor „dispensații” (în engleză: *dispensations*)? Cu aceste întrebări vrem să ne ocupăm în acest articol.

Doctrina dispensațiilor spune, în esență, că Dumnezeu a avut o relație deosebită cu anumite persoane, în moduri diferite, în epoci diferite. Putem distinge cel puțin trei perioade:

1. Dumnezeu a ales poporul Israel dintre toate popoarele de pe pământ. Epoca acestui popor a început odată cu exodul lui Israel din Egipt (1491 î.Hr.) și s-a încheiat odată cu distrugerea Ierusalimului de către romani în anul 70 d.Hr. Atunci Israel a fost pus deoparte pentru o vreme.
2. După aceea, Dumnezeu a început să adune un popor din toate națiunile (sau popoare [păgâne]) și din Israel, care, spre deosebire de Israel, are o chemare cerească: Biserica (în greacă: *ekklesia*). Timpul Bisericii a început cu ziua Cincizecimii¹ și se va încheia cu răpirea ei (1. Tesaloniceni 4.14-18).
3. După aceasta, Dumnezeu Se va întoarce din nou la poporul Israel, și anume la o rămășiță, și va forma un nou popor Israel, care Îl va recunoaște pe Isus Hristos ca fiind Mesia al lor și împreună cu Hristos va exercita domnia asupra lumii.

Mulți teologi sunt de părere că Biserica a luat locul lui Israel. De aceea, ei cred că promisiunile Vechiului Testament făcute lui Israel trebuie spiritualizate și că ele și-au găsit împlinirea în Biserică. Pentru ei, acest lucru înseamnă că Israel ca popor nu mai are nicio promisiune și nu va mai fi recunoscut de Dumnezeu ca popor al Său în viitor. Dar exact acest lucru ar însemna că Dumnezeu a respins pe poporul Său pământesc Israel și l-a lepădat pentru totdeauna.

Noi, dimpotrivă, credem că există dovezi biblice că timpul Bisericii se apropie de sfârșit și că Dumnezeu va recunoaște din nou în mod public Israelul ca popor. În cele ce urmează dorim să reflectăm asupra întrebărilor ridicate, și ne vom referi la Romani 11. Mai întâi, o scurtă introducere în Epistola către Romani.

Epistola către Romani

Epistola către Romani ocupă, pe bună dreptate, primul loc între epistolele Noului Testament, deoarece descrie nu numai ruina omului căzut, ci și poziția în care Dumnezeu îl așază pe păcătos prin justificarea prin credință. Epistola poate fi împărțită în trei secțiuni principale: prima parte (Romani 1–8) se ocupă de justificarea păcătosului. A doua parte (Romani 9–11) conține o privire retrospectivă asupra poporului împietrit al lui Israel și o privire spre viitorul lor, când Dumnezeu va avea milă de ei, precum și avertismentul serios adresat creștinilor de a nu fi aroganți, pentru că altfel Dumnezeu nu-i va mai folosi ca martori, ci îi va da la o parte. A treia

parte (Romani 12–16) se încheie cu învățături importante despre practica credincioșilor, care decurge din noua lor poziție.

Romani 9

Începând cu capitolul 9, Pavel abordează problema a ceea ce se va întâmpla cu națiunea lui Israel. Ca fost iudeu înflăcărat, care luptase cu mare hotărâre pentru iudaismul corect, bunăstarea poporului Israel era foarte aproape de inima sa. Dacă ar fi fost posibil, el s-ar fi lăsat blestemat pentru popor, pentru ca acesta să fie salvat. El menționează chemarea înaltă a poporului și mai ales promisiunile făcute părinților. Cel mai mare privilegiu al poporului a fost faptul că Hristos este din el (Romani 9.1-5).

Apoi, el clarifică faptul că nu toți cei care sunt din Israel - urmașii trupești ai lui Avraam - aparțin de fapt lui Israel, așa cum mai devreme primul fiu al lui Avraam (Ismael) nu aparținea liniei de binecuvântare. Isaac a fost fiul promis de Dumnezeu. La fel s-a întâmplat și cu cei doi fii ai lui Isaac (Esau și Iacov). Esau nu aparține liniei de binecuvântare; Iacov este cel care continuă această linie. O promisiune fusese făcută despre el înainte de nașterea sa (Romani 9.6-13).

În raționamentul său, Pavel clarifică aici un principiu important: dacă Dumnezeu acționează în har și pe baza promisiunii Sale și nu pe baza responsabilității omului, Dumnezeu va îndeplini promisiunea, indiferent de comportamentul omului (compară cu Romani 11.29).

În cele ce urmează, apostolul abordează faptul că Dumnezeu este absolut suveran pentru a acționa așa cum dorește. Dumnezeu exercită harul, pentru că El vrea să-l exercite. Prin acțiunile Sale pline de har, el Se glorifică pe Sine Însuși. Oamenii au tras concluzia din aceasta că Dumnezeu îi iartă pe unii oameni și îi condamnă pe alții dinainte. Deși ar avea dreptul să facă acest lucru, El nu o face. Pe baza exemplului despre Faraon devine clar că Dumnezeu l-a lepădat abia după ce acesta s-a împietrit și s-a încăpățânat.² Dumnezeu așteaptă mult timp înainte de a exercita judecata. El suportă vasele mâniei „cu multă îndelungă-răbdare”, pentru a le da ocazia de a se pocăi. Dar dacă ele se împietresc definitiv, ele însele sunt cele care se pregătesc pentru pieire (Romani 9.14-23).

De asemenea, Dumnezeu a dat dovadă de multă îndelungă-răbdare față de Israel. El a dat poporului tot felul de ocazii de a se întoarce de pe calea lor greșită a neevlaviei. Dar când, în cele din urmă, acesta l-a răstignit pe Fiul lui Dumnezeu și astfel l-a întors spatele lui Dumnezeu, El i-a întors și El spatele. Judecata prevestită de Domnul Isus a avut loc câteva decenii mai târziu. Templul - centrul serviciului divin iudaic - a fost distrus, statul Israel a fost distrămat, iar locuitorii țării au fost împrăștiați în toate direcțiile.

Apoi, l-a plăcut lui Dumnezeu să adune un popor dintre toate națiunile - din Israel și din popoarele păgâne. Ca dovadă a acestui fapt, Pavel îl citează pe profetul Osea. În același timp, două avertismente grave ale lui Isaia s-au împlinit. Doar o rămășiță din Israel a găsit harul, și aceasta prin faptul că oamenii care s-au pocăit au fost adăugați la Biserică (Faptele apostolilor 2.47b). Israel, în orbirea sa, a căutat o neprihănire prin fapte, dar ea nu a existat. De aceea, toți cei care căutau să-l placă lui Dumnezeu în acest fel s-au poticnit de Domnul

Isus și au căzut. Dar cei care au crezut în El nu au fost făcuți de rușine: Dumnezeu i-a primit și i-a îndreptățit (Romani 9.24-33).

Romani 10

În capitolul 10, apostolul le atestă iudeilor că ei erau zeloși pentru Dumnezeu, dar nu potrivit cunoștinței. Deoarece nu au recunoscut și nu au primit mâna mântuitoare a lui Dumnezeu întinsă lor în Domnul Isus, nu s-au supus dreptății lui Dumnezeu, acțiunii drepte a lui Dumnezeu cu păcătoșii. Într-un mod impresionant, Pavel descrie cum se primește neprihănirea lui Dumnezeu prin credință și că oricine cheamă Numele Domnului este mântuit (Romani 10.1-13).

În ultima parte a capitolului 10, apostolul se întreabă cum poate fi cineva condus la credință. Răspunsul este: doar prin predicare. Nu din cauza lui Dumnezeu a crezut Israel; El le-a predicat Evanghelia păcii pe toate căile. Dar apoi urmează ca un trăsnet: „Dar nu toți au ascultat de Evanghelie”. După ce mulțimea poporului iudeu a respins Evanghelia, nu a mai existat mântuire pentru ei (Romani 10.14-21). Dar când L-au văzut pe Dumnezeu dând har oamenilor dintre națiuni, au devenit geloși pe ei. Există multe exemple în acest sens în Faptele apostolilor și în epistole.

Romani 11

Acum, Pavel începe capitolul 11 cu întrebarea: „A lepădat Dumnezeu pe poporul Său?”. Oare Dumnezeu nu mai vrea să aibă nimic de-a face cu Israel? Este Israel terminat pentru El? Nicidecum nu este așa. Cum altfel ar fi salvat Dumnezeu oameni ca Pavel, de exemplu? Dumnezeu Și-a păstrat întotdeauna o rămășiță în Israel, așa cum reiese clar din istoria lui Ilie. Și așa a fost și atunci când Pavel a scris această scrisoare: „Astfel deci, și în timpul de acum este o rămășiță potrivit unei alegeri a harului” (Romani 11.5). Acești „aleși” nu au primit harul pentru că aparțineau poporului Israel sau pentru că ar fi dobândit neprihănirea prin propriile lor fapte, ci pentru că au acceptat harul pe care Dumnezeu li l-a oferit prin credință. Restului poporului, Dumnezeu i-a dat un duh de adormire, ochi, cu care nu puteau vedea, și urechi, cu care nu puteau auzi, până în ziua de azi (Romani 11.1-10).

Încă o dată, el pune întrebarea: „S-au poticnit ei ca să cadă?”. Înseamnă rătăcirea lor căderea lor definitivă, desființarea iremediabilă a poporului și a statului Israel? Nu, Dumnezeu Își va împlini promisiunile făcute lui Avraam. Israel are un viitor ca popor. Acesta este mesajul clar al acestui capitol. Rătăcirea lui Israel de la Dumnezeu din momentul acela a dus la proclamarea veștii bune a mântuirii către toate națiunile. Rătăcirea lui Israel a fost cauza bogăției lumii, adică bogăția binecuvântării a devenit partea păgânilor credincioși. Ce binecuvântare va fi atunci pentru întreaga lume când Israel va fi din nou primit ca popor de către Dumnezeu în viitor (Romani 11.11-15)!

Vrem să analizăm mai îndeaproape următoarele versete:

Romani 11.16: Iar dacă cel dintâi rod este sfânt, plămădeala de asemenea; și, dacă rădăcina este sfântă, ramurile de asemenea.

Pavel folosește două imagini în acest verset, pentru a justifica afirmațiile anterioare.

Imaginea celor dintâi roade și a plămădelii este preluată de la seceriș. Înainte ca Israel să aibă voie să mănânce din recolta de orz sau de grâu, primele roade trebuiau să fie oferite lui Dumnezeu ca jertfă. Când primele roade erau sfințite în acest fel, întreaga recoltă era consacrată, ca să spunem așa, lui Dumnezeu, care o dăduse. După aceea, poporul avea voie să mănânce din ea. La fel este și cu un pom: dacă rădăcina este sfântă, la fel sunt și ramurile sale, care ies din rădăcină și își trag seva vitală din ea. Este evident ca atât în cazul celor dintâi roade cât și în cazul rădăcinii să ne gândim la patriarhul poporului Israel, Avraam, pe care Dumnezeu l-a pus deoparte pentru Sine și, în acest fel, și întregul popor.

Romani 11.17: Iar dacă unele dintre ramuri au fost rupte și tu, fiind un măslin sălbatic, ai fost altoit printre ele și ai devenit împreună-părtaș al rădăcinii și grăsimii măslinului, ...

Aici se vorbește despre un măslin nobil și un măslin sălbatic. Pomul nobil semnifică linia binecuvântării, iar pomul sălbatic reprezintă națiunile sau oamenii care nu au avut parte de binecuvântare. Când Israel l-a respins pe Mesia, au fost rupte ramuri din pomul nobil; doar câteva ramuri, cum ar fi Pavel și toți cei care urmau să fie salvați, au rămas în pom și, prin urmare, în linia binecuvântării. În afară de acestea, li s-au alăturat și oameni dintre păgâni. Ei au fost altoiți în pomul nobil ca ramuri sălbatice.³ Așadar, nu este vorba că credincioșii dintre neamuri au luat acum locul poporului Israel. Poporul pământesc Israel a fost într-adevăr pus deoparte, dar poporul ceresc al Bisericii (Adunării) nu i-a luat exact locul. Este adevărat că credincioșii dintre națiuni au parte la grăsimea măslinului, la râul de binecuvântare, care a început cu Avraam (Romani 11.17).

Romani 11.18-21: ... nu te lăuda față de ramuri; iar dacă te lauzi, nu *tu* ții rădăcina, ci rădăcina pe tine. Vei spune deci: „Au fost rupte ramurile, ca să fiu altoit *eu*”. Bine: au fost rupte prin necredința lor, și *tu* stai prin credință. Nu te îngâmfa, ci teme-te: pentru că, dacă Dumnezeu nu a cruțat ramurile firești, nu te va cruța nici pe tine.

Acum urmează un avertisment serios pentru creștinătate în ansamblul ei. Aceasta ar trebui să fie conștientă de faptul că mântuirea i-a fost oferită doar pentru că Israel s-a împietrit pentru o vreme. Cât de potrivit a fost acest avertisment pentru creștini de-a lungul secolelor. În caz de mândrie, creștinătatea a fost amenințată că nu va fi cruțată.⁴

Romani 11.22-24: Privește deci la bunătatea și la asprimea lui Dumnezeu: asprime peste cei care au căzut și bunătate a lui Dumnezeu peste tine, dacă vei stăruii în bunătate; altfel, și tu vei fi tăiat. Și ei, de asemenea, dacă nu vor stăruii în necredință, vor fi altoiți, pentru că Dumnezeu poate să-i altoiască din nou. Fiindcă, dacă tu ai fost tăiat din măslinul sălbatic din fire și, împotriva firii, ai fost altoit într-un măslin bun, cu cât mai mult acestea, care sunt ramuri firești, vor fi altoite în propriul lor măslin?

Destinatarii scrisorii, și noi astăzi împreună cu ei, trebuie să contemplăm acțiunea lui Dumnezeu, bunătatea și severitatea Sa. Dumnezeu S-a purtat cu severitate cu Israel, nu a mai putut folosi poporul ca mărturie a drepturilor, sfințeniei și binecuvântărilor Sale. Și ce bunătate a arătat El față de credincioșii dintre națiuni! Dar rămân ei oare conștienți că numai

bunătatea este cea care îi susține și că nu au cu ce să se mândrească? Și totuși, deși poporul Israel în ansamblul său rămâne încă în necredință, el va fi altoit din nou, atunci când va ajunge la pocăință și credință. Dumnezeu poate să realizeze acest lucru și o va face. Așadar, avem aici o promisiune foarte clară, că Israel va avea din nou parte de binecuvântare.

Romani 11.25-27: Pentru că nu doresc să nu știți, fraților, taina aceasta, ca să nu fiți înțelepți în voi înșivă: pentru că lui Israel i s-a făcut orbire în parte, până va intra plinătatea națiunilor; și astfel, tot Israelul va fi mântuit, după cum este scris: „Salvatorul va veni din Sion și va îndeprta neevlavia de la Iacov. Și acesta este legământul din partea Mea pentru ei, când voi înlătura păcatele lor”.

Era un secret atunci, că Israel va fi mântuit într-o zi. Astăzi, de fapt, nu mai este un secret, pentru că există din nou un stat Israel de mai bine de 50 de ani [n.tr. : articolul a fost redactat în anul 2003]. Dar restaurarea finală a lui Israel nu poate avea loc decât atunci când „va intra plinătatea [numărul deplin al] națiunilor”. „Numărul deplin al națiunilor” este o denumire pentru un anumit număr de oameni, pe care Dumnezeu i-a ales înainte de veșnicie pentru ca ei să fie salvați și să fie adăugați la Biserica Sa. Când ultimul este salvat, numărul celor pe care Dumnezeu i-a pus deoparte pentru a primi binecuvântările este complet. Concret, atingerea „numărului deplin” coincide cu răpirea Bisericii, așa cum este ea descrisă în 1. Tesaloniceni 4.14-18 - dar acesta nu este subiectul nostru acum. După aceea, tot Israelul va fi mântuit, ceea ce înseamnă că Dumnezeu va forma un nou popor Israel dintr-o rămășiță, pe care apoi îl va face ca întreg al acestui popor. Aceasta înseamnă în același timp că toți iudeii care nu se vor converti de bunăvoie vor pieri în timpul judecăților; toți iudeii care vor intra în Împărăție fiind în viață vor fi neprihăniți (Isaia 60.21) și toți păcătoșii din Israel vor fi stârpiți (Amos 9.10).

Astăzi, așa cum am spus, suntem martori la împlinirea promisiunilor lui Dumnezeu sub ochii noștri. Din viziunea oaselor morților din Ezechiel 37, reiese clar că restaurarea națiunii Israel va avea loc în două etape: mai întâi, restaurarea națională a Israelului (Ezechiel 37.7,8) și, într-o etapă ulterioară, restaurarea sa spirituală (Ezechiel 37.9,10). Același lucru îl găsim și în parabola smochinului, spusă de Domnul Isus în ultimul Său mare discurs despre Israel din timpul sfârșitului: mai întâi ramurile pomului înmuguresc primăvara, iar mai târziu va da rod vara (Matei 24.32-34).

Tot Israelul va fi mântuit! Acest lucru se va întâmpla în momentul în care Mântuitorul va ieși din Sion, când Hristos va apărea ca Împărat al poporului Său și va oferi împăcare lui Israel. Mai există vreo îndoială cu privire la restaurarea poporului Israel?

Romani 11.28,29: În ce privește Evanghelia, ei sunt vrăjmași, din cauza voastră; dar, în ce privește alegerea, sunt preaiubiți, datorită părinților. Pentru că darurile de har și chemarea lui Dumnezeu sunt fără părere de rău.

Iudeii au fost mult timp dușmani ai Evangheliei, chiar și până în ziua de azi. Acest fapt a fost în favoarea credincioșilor dintre națiuni. Dar lepădarea lor temporară nu schimbă faptul că Dumnezeu va readuce poporul Său la binecuvântare. Dumnezeu va împlini promisiunile pe care le-a făcut lui Avraam cu aproximativ 3000 de ani în urmă. Darurile de har oferite lui Avraam numai prin har și nu pe baza vreunui merit sunt fără părere de rău. Chemarea lui

Avraam și, prin urmare, și a poporului Israel nu poate fi anulată de nimic.

Romani 11.30-32: Pentru că, după cum și voi odinioară n-ați crezut în Dumnezeu, iar acum, prin necredința acestora, ați primit îndurare, tot așa și aceștia n-au crezut acum în îndurarea dată vouă, ca să primească și ei îndurare. Pentru că Dumnezeu i-a închis împreună pe toți în necredință, ca să arate îndurare tuturor.

Odinioară, înainte de convertirea lor, oamenii, pe care Dumnezeu i-a mântuit dintre păgâni, nu au crezut în El. În astfel de oameni, Dumnezeu Și-a dovedit mărimea harului și milei Sale. Condiția prealabilă pentru aceasta a fost necredința lui Israel. Și pentru că iudeii sunt acum necredincioși, nu în ultimul rând pentru că nu au crezut în îndurarea dată neamurilor, într-o zi ei înșiși vor avea parte de îndurare. Astfel, într-o zi toți vor fi închiși în necredință și de aceea Dumnezeu Se va îndura de ei. Dumnezeu Se va glorifica prin harul Său de neînțeles.

Aceasta este o dovadă că Dumnezeu se ocupă de diferite grupuri de oameni în moduri diferite, în momente diferite. Cum este posibil ca mulți teologi să fi citit altfel Romani 11?

Lăsăm la latitudinea cititorului să urmărească numeroasele profeții din Vechiul și Noul Testament și să le încadreze în viziunea obținută din acest capitol. Încheiem cu lauda magnifică a înțelepciunii lui Dumnezeu de la sfârșitul capitolului Romani 11, exprimată în căile Sale cu oamenii și în mântuirea lor:

- **Romani 11.33-36:** O, adânc al bogățiilor și al înțelepciunii și al cunoștinței lui Dumnezeu! Cât de nepătrunse sunt judecățile Lui și de neînțelese căile Lui! Pentru că „cine a cunoscut gândul Domnului? sau cine a fost sfătuitorul Lui? sau cine l-a dat Lui întâi, și să-i fie răsplătit?” Pentru că din El și prin El și pentru El sunt toate lucrurile. A Lui fie gloria pentru totdeauna! Amin.

Anexă: Explicarea unor termeni din Romani 11

1. **Primire** [*prolepsis*]: admitere, obținere, punere la socoteală
2. **Predestinat** [*ekloge*]: alegere, elecțiune, selecționare; actul suveran de a fi ales sau cules de Dumnezeu (Faptele apostolilor 9.15; Romani 9.11; 11.5,28; 1. Tesaloniceni 1.4; 2. Petru 1.10). Un lucru sau o persoană aleasă de Dumnezeu (Romani 11.17).
3. **A cădea/cădere** [*pipto*]: a se prăbuși, a intra în ceva, a rata, a greși, a păcătui, a suferi un rău.
  - de fapt: a cădea dintr-un loc mai înalt într-un loc mai jos, a se prăbuși (compară cu Matei 15.27; Faptele apostolilor 20.7; Apocalipsa 6.13; 8.10).
  - a cădea întins la pământ dintr-o poziție verticală: a se prăbuși, a cădea la pământ; a cădea (fie pe ceva, fie de pe ceva); a se năruși (compară cu Matei 17.15; Luca 5.12; Evrei 11.30)
  - la figurat: a cădea dintr-o poziție de binecuvântare; a cădea sub judecată, condamnare sau damnare; a nu izbuti; a pieri (Luca 16.17; Faptele apostolilor 13.1; Romani 14.4; Iacov 5.12; Apocalipsa 2.5; 7.16; 14.8; 17.10 etc.)

4. **A se poticni** [*ptaio*]: a se lovi, a fi doborât, a rătăci, a greși, a avea o nenorocire, a suferi un accident.
5. **A împietri** [*poroo*]: întărire, a face tare ca piatra; a acoperi cu un strat gros de piele (cornee); la figurat: a întări, a pietrifica sau a face inima surdă; împietrit, insensibil, nesimțitor și fără sentimente (pierzându-și astfel capacitatea de înțelegere spirituală) (Marcu 6.52; 8.17; Ioan 12.40; Romani 11.7; 2. Corinteni 3.14).
6. **A alunga** [*apothéo*]: a îndepărta, a respinge, a expulza, a lepăda.
7. **Cunoscut dinainte** [*proginosko*]: a cunoaște dinainte; despre oameni: a ști ceva dinainte, a cunoaște pe cineva dinainte (Faptele apostolilor 26.5; 2. Petru 3.17). A recunoaște dinainte; despre Dumnezeu: a cunoaște pe cineva dinainte (adică a alege și a desemna pe cineva să facă ceva dinainte); a lua o decizie dinainte de a face ceva anume cu cineva; a alege pe cineva dinainte pentru o anumită sarcină (Romani 8.29; 11.2; 1. Petru 1.20).
8. **Rămășiță** [*leimma*]: ceea ce a rămas, rest, rămășiță.
9. **Împietrire** [*porosis*]: insensibilitate; figurat: incapacitatea de înțelegere spirituală; încăpățănare, împietrire sau pietrificare a inimii; orbire intelectuală și spirituală (Marcu 3.5; Romani 11.25; Efeseni 4.8).
10. **Lepădare** [*apobole*]: risipire, pierdere (a vieții), a fi pierdut (Faptele apostolilor 27.22).

Tradus de la: [Gibt es für Israel noch eine Zukunft?](#)

Traducere: Ion Simionescu

Adnotare

[1] Dacă Cincizecimea din Faptele apostolilor 2 o plasăm în anul 30 d.Hr., aceasta înseamnă o suprapunere de patruzeci de ani a celor două epoci.

[2] De trei ori citim că Dumnezeu a vrut să împietrească inima lui Faraon (Exodul 4.21; 7.3; 14.4), de șapte ori că Faraon și-a împietrit inima sau s-a încăpățânat (Exodul 7.13,22; 8.15,19,32; 9.7,34) și de cinci ori că Dumnezeu a împietrit inima lui Faraon (Exodul 9.12; 10.20,27; 11.10; 14.8).

[3] În natură se întâmplă invers: ramuri nobile sunt altoite într-un pom sălbatic. În acest fel se altoiește un pom.

[4] Acest lucru nu înseamnă deloc că un creștin născut din nou, care are viață din Dumnezeu și este copil al lui Dumnezeu, ar putea să se piardă din nou. Dar înseamnă că poate veni un moment în care Dumnezeu nu mai poate folosi creștinismul în ansamblul său ca mărturie și de aceea îl taie.